Verohallinto
Harmaan talouden selvitysyksikkö
PL 325
00052 VERO

LAUSUNTO

25.1.2023

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Asia: O 55/2022 vp Liikennepalvelulain pidemmän aikavälin vaikutukset (EV 27/2017 vp)
https://www.eduskunta.fi/pdf/O+55/2022

Lausuma

Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikkö lausuu harmaan talouden näkökulmasta seuraavaa:

- Maaliikenteen toimialalla pimeän työn harmaan talouden riski on kohonnut. Toimialaa on tarpeen tarkkailla toimialan pimeän työn kehityksen arvioimiseksi. Seurattaviin toimialoihin kuuluvat myös liikennettä lähellä olevat toimialat, kuten varastointitoimiala sekä muu liikennettä palveleva toiminta.

- Viranomaisten välinen tietojenvaihto ja Traficomin riskiperusteinen lähestymistapa lupavalvonnassa on harmaata taloutta ennalta estävää ja harmaata taloutta torjuvaa viranomaistoimintaa. Viime vuosina Traficom on tehnyt 15.000–17.000 velvoitteidenhoito-selvityspyyntöä Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikölle. Mahdollisuus tutkia lupia hakevien taustoja laajemmin torjuisi harmaata taloutta ennakollisesti nykytilaa tehokkaammin.

- Harmaan talouden selvitysyksikkö on ehdottanut liikenne- ja viestintävaliokunnalle liikennepalvelulain muuttamista siten, että vaatimusta julkisten velvoitteiden hoitamisesta laajennettaisiin vähintään oikeushenkilömuotoisen luvan hakijan tai haltijan vastuuhenkilöihin. Muutosehdotus olisi toteutettavissa kansalliseen lainsäädäntöön tehtävillä muutoksilla.

- Taksialan ns. "korjaussarjan" toimivuutta ja mahdollisia lainsäädännön muutoksia tulisi arvioida tarkemmin ja perustuen viranomaisten valvonnassa tehtyihin havaintoihin sekä muihin selvityksiin.

Perustelut

Harmaan talouden selvitysyksikkö saattaa valiokunnan tietoon seuraavat näkökulmat harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta. Liikennepalvelulain pidemmän aikavälin vaikutukset -raportissa käsitellään melko suppeasti harmaata taloutta ja sen torjuntaan liittyviä asioita. Raportissa ei myöskään ole käsitelty jo toteutettuja lainsäädännön muutoksia, ns. "taksialan korjaussarjan" sekä ns. "liikkuvuuspaketin" muutoksia.

Uutta tutkimustietoa pimeän työn määrästä - kuljetustoimiala sekä liikennettä palvelevat toimialat ovat riskitoimialoja

Harmaan talouden selvitysyksikön marraskuussa 2022 julkaisemissa pimeän työn selvityksissä[1] havaittiin, että maaliikenteen toimialalla harmaan talouden riski on kohonnut. Lisäksi pimeän työn selvitysten mukaan osakeyhtiöillä harmaan talouden riski on kohonnut varastoinnissa ja liikennettä palvelevassa toiminnassa niin pimeiden palkkojen kuin yrityksen tulojen salaamisen osalta.

Erityisesti taksiliiketoiminnassa elinkeinonharjoittajilla tulojen salaaminen on tapa, jolla verojen maksua vältellään. Selvityksen kohdevuosina 2018–2020 verotarkastuksia oli tehty erityisesti takseihin ja näissä määrättiin lisää veroja maksettavaksi huomattavan usein.

Traficomin tilaston[2] mukaan 31.12.2022 voimassa olevia taksiliikennelupia oli yhteensä 9.243 kappaletta, joista yksityisillä elinkeinonharjoittajilla 64 % ja osakeyhtiöillä 31 %, loput ovat muita yritysmuotoja. Erityisesti yksityiset elinkeinonharjoittajat korostuvat taksiluvissa. Pimeän työn selvityksissä arvioitiin, että suurella osalla (jopa 40 %) taksitoimintaa harjoittavista elinkeinonharjoittajista on kohonnut harmaan talouden riski.

Traficomin tilaston mukaan voimassa olevia tavaraliikennelupia oli 31.12.2022 yhteensä 10.741 kappaletta, joista osakeyhtiöitä 64 % ja elinkeinonharjoittajia 22 %, loput ovat muita yritysmuotoja. Pimeän työn selvityksissä arvioitiin, että tieliikenteen tavarakuljetus -toimialalla harmaan talouden riski on kohonnut noin 10 prosentilla osakeyhtiöistä ja noin 20 prosentilla elinkeinonharjoittajista.

Selvitys taksialan alustataloudesta ja alv-muutoksista liikennepalvelulain uudistuksen jälkeen

Harmaan talouden selvitysyksikkö julkaisi tammikuussa 2020 taksialaa koskevan selvityksen[3]. mm. alustatalouden harmaasta taloudesta sekä arvonlisäverotuksen muutoksia. Selvityksen yksi keskeinen haaste oli vuoden 2018 lakimuutoksesta kulunut vähäinen aika, jonka takia selvitystä laatiessa ei ollut käytettävissä tietoja mm. riittävän pitkältä aikajaksolta ennen ja jälkeen lakimuutoksen. Selvityksen perusteella arvonlisäverotuksen muutoksia ei voitu suoraan arvioida harmaan talouden aiheuttamiksi ja alustatalouden yrittäjien osalta selvityksessä käytettävissä olleet tiedot olivat analyysin kannalta puutteellisia varmojen johtopäätösten tekemiseen.

Selvityksessä todettiin, että viranomaisten tietojensaanti on muuttunut aiempaa haastavammaksi, kun erilaisten alustatalouden yritysten määrä on lisääntynyt ja toimialalle pääsy on helpottunut. Julkiset velvoitteensa laiminlyövien yritysten määrä oli kasvanut toimialalla ja monilla alan toimijoilla on ongelmia suoriutua verojen maksusta. Toisaalta velvoitteensa laiminlyövät toimijat menettävät taksilupansa, eikä alalle pääse sellainen yrittäjä, jolla on ennestään maksamattomia veroja.

---

[1] Pimeän työn määrää koskevat selvitykset 11/2022
Harmaan talouden mittaaminen - Harmaa talous & talousrikollisuus (vero.fi)

[2] Traficomin tilasto "Voimassa olevat liikenneluvanhaltijat yritysmuodoittain 31.12.2022", katsottu 18.1.2023, https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Ftieto.traficom.fi%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fmedia%2Ffile%2FT6-Voimassaolevat-liikenneluvan-haltijat-31.12.2022.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK

[3] Selvitys1/2020: Näkökulmia taksialan harmaaseen talouteen uuden liikennepalvelulain aikana. https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/laajuus/kuvat-videot-ja-tiedostot/2020_01-n%C3%A4k%C3%B6kulmia-taksialan-harmaaseen-talouteen-uuden-liikennepalvelulain-aikana.pdf

Selvityksessä todettiin myös, että jatkossa olisi huolehdittava siitä, että Verohallinto saisi taksialan valvonnan tueksi kattavat vertailutiedot kaikilta toimialan palveluita välittäviltä yrityksiltä. Erityisen tärkeää olisi, että kilometrikohtainen tuotto olisi laskettavissa autokohtaisesti ja tämä tieto olisi Verohallinnon saatavissa ns. massatietona.

Ovatko liikennepalvelulakiin tehdyt taksialan muutokset harmaan talouden torjuntaa kehittäviä?

Liikennepalvelulakiin on toteutettu taksialaa koskeva uudistus tällä hallituskaudella osana harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaa, ns. "taksilainsäädännön korjaussarja" .(Y-tunnus sekä yrittäjäkoulutus ja -koe taksiliikenneluvan edellytyksiksi, viranomaisten kenttävalvonnan toteuttamista tukeva taksivalaisimen käyttämisen pakollisuus, taksimatkasta on kerättävä ja tallennettava laissa määritellyt tiedot sähköisessä muodossa).

Harmaan talouden selvitysyksikkö pitää tehtyjä taksitoimialaa koskevia uudistuksia kannatettavina ja oikean suuntaisina. Tehdyillä uudistuksia tuetaan viranomaisten valvontaa ja turvataan mm. viranomaisen tietojensaantia.

Toteutetun taksialan "korjaussarjan" toimenpiteiden toimivuutta ja riittävyyttä tulisi jatkossa arvioida, erityisesti taksimatkasta kerättävien tietojen viranomaishyödynnettävyydestä ja toimivuudesta valvonnassa. Tulonsalaukset ovat edelleen sekä pimeän työn selvityksien että valvontahavaintojen perusteella yleisiä toimialla.[4]

Viranomaisten välinen tietojenvaihto ja harmaan talouden ennalta estäminen

Liikennelupaviranomaisena toimii Traficom. Liikennelupa voidaan myöntää oikeushenkilölle tai luonnolliselle henkilölle, jolla ei ole mm. veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien velvollisuuksien laiminlyöntejä tai muita julkisoikeudellisille yhteisöille elinkeinotoiminnan harjoittamisesta johtuvia velkoja, jotka ovat sen maksukykyyn nähden vähäistä suurempia.

Traficomilla on tietojensaantioikeus salassa pidettäviin viranomaistietoihin liikennepalvelulain perusteella. Traficom voi käyttää tietojenhankintaansa liikennelupien myöntämistä ja valvontaa varten Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön tuottamaa velvoitteidenhoitoselvityspalvelua. Velvoitteidenhoitoselvityspalvelu kokoaa yhteen kahdeksan viranomaisrekisterin tiedot ja antaa kokonaiskuvan yrityksen toiminnasta, taloudesta, julkisten velvoitteiden hoitamisesta ja vastuuhenkilöistä. Traficomin velvoitteidenhoitoselvityspyynnöt ovat lupien myöntämisessä ja niiden valvonnassa mahdollistaneet liikennelupaedellytysten tarkastamisen ennen liikenneluvan myöntämistä sekä liikennelupien voimassaolon aikana. Traficom käyttää velvoitteidenhoitoselvityksellä saamiaan tietoja laajasti lupa- ja valvontaprosessissaan. Viimeisen kolmen vuoden aikana Traficom on pyytänyt 15.000–17.000 velvoitteidenhoitoselvitystä vuosittain. Harmaan talouden selvitysyksikön ja Traficomin välille on rakennettu automatisoitu palvelurajapinta, joka mahdollistaa tehokkaan ja reaaliaikaisen tietojenvaihdon. Selvitysyksikkö tulee Traficomin toimintaa myös ilmiöselvityksillä.

Viranomaisten välinen tietojenvaihto ja Traficomin riskiperusteinen lähestymistapa lupavalvonnassa on harmaata taloutta ennalta estävää ja harmaata taloutta torjuvaa viranomaistoimintaa. Vaikka maaliikennetoimiala ja sitä lähellä olevat muut liikenteen palvelut ovat viimeisten selvitysten mukaan

[4] Taksiliikenteessä havaittiin puutteita Tampereella ja Jyväskylässä - vero.fi
Taksialan tehovalvonta paljasti 8,7 miljoonaa euroa kirjanpidon ulkopuolelle jääneitä tuloja – Verohallinto toivoo lakimuutosta - vero.fi

pimeän työn näkökulmasta harmaan talouden riskitoimialoja, olisi harmaan talouden tilanne todennäköisesti nykytilannetta merkittävästi heikompi, mikäli lupaedellytyksenä ei olisi julkisten velvoitteidenhoidon vaatimusta, toimivaltaa vaihtaa tietoja viranomaisten välillä sekä digitaalista velvoitteidenhoitoselvityspalvelua toteuttamaan tietojenvaihtoa.

Mahdollisuus selvittää taustoja nykylainsäädäntöä laajemmin, kuten muissa elinkeinoluvissa on tavanomaista, voisi merkittävällä tavalla tehostaa tietojenvaihtoa ja samalla harmaan talouden torjuntaa liikennelupien myöntämisprosessissa ja niiden valvonnassa.

Selvitysyksikkö on antanut 22.11.2021 lausunnon liikenne- ja viestintävaliokunnalle ns. "liikkuvuuspaketin" käsittelyn yhteydessä. Selvitysyksikkö ehdotti lausumassaan, että liikennepalvelulain 5 §:ssä tarkoitettua vaatimusta julkisten velvoitteiden hoitamisesta laajennettaisiin vähintään oikeushenkilömuotoisen luvan hakijan tai haltijan vastuuhenkilöihin. Selvitysyksikön lausunnossa (liitteenä) esitetyin perustein asia on toteutettavissa kansallisessa lainsäädännössä.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä LiVM 28/2021 vp asiaa käsiteltiin seuraavasti:

> “Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että harmaan talouden valvontaa helpottaisi, jos liikennepalvelulain 5 §:n mukainen vaatimus julkisten velvoitteiden hoitamisesta ulotettaisiin oikeushenkilön lisäksi luvan hakijana tai haltijana olevan oikeushenkilön vastuuhenkilöihin ja merkittäviin omistajiin. Lisäksi asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että liikennepalvelulain hyvämaineisuuden vaatimuksia olisi tarpeen täydentää erityisesti henkeen ja terveyteen liittyvien vankeustuomioiden tai asiakkaaseen kohdistuvien muun muassa seksuaalirikosten osalta. Valiokunta kiinnittää saamansa selvityksen perusteella huomiota siihen, että taksinkuljettajan ajoluvan myöntämiseen liittyvistä vaatimuksista, mukaan lukien rikostaustan selvittäminen, säädetään liikennepalvelulain 25 §:ssä. Valiokunta kuitenkin katsoo, että molempia edellä mainittuja huomioita, niiden vaikutuksia ja mahdollisia toteuttamistapoja on välttämätöntä selvittää liikennepalvelulain jatkovalmistelussa".

Selvitysyksikkö otti lausunnossaan kantaa myös siihen, että liikennepalvelulakiin valitulla sääntelymallilla on harmaan talouden torjunnan kannalta negatiivisia vaikutuksia liikennepalvelulaissa valitun sääntelymallin siirtyessä myös muuhun lainsäädäntöön. Esimerkki tästä on vuoden 2022 aikana Eduskunnassa hyväksytty jätelaki.

Helsingissä 25.1.2023

Janne Marttinen

johtaja

Harmaan talouden selvitysyksikkö

Verohallinto

Liite: Harmaan talouden selvitysyksikön lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle 22.11.2022